

***Kto stratil majetok, nestratil veľa.
Kto stratil slobodu, stratil mnoho.
Kto stratil vieru, stratil všetko.***

Zásielku spracovala spoločnosť:
HENRIETTA - direct marketing, s.r.o.
P.O.BOX 1, 820 08 Bratislava 28, „D+4“
POŠTOVNÉ ÚVEROVANÉ
820 08 Bratislava 28

SVEDECTVO

ročník 26
september 2016
cena 0,90 EUR

9

ČASOPIS TABUIZOVANÝCH FAKTOV

Prešla nemeckým i komunistickým peklom

NÁŠ ROZHOVOR

Svadba Mikuláša Nevického s Darinkou Benickou bola ako vystrihnutá z hippies. Darinka v bagančiach, požičanom kostýme i blúzke so striebornou líškou, ženích v jej nohavičiach bez rázporku... nič nenasvedčovalo tomu, že sa berú dvaja ľudia zo šľachtických rodín. Bola vojna. Kúriu Benických v Beniciach neďaleko Liptovského Mikuláša obsadili Nemci, hostili sa na statku domácich, kým deti tajomníka berného (dnes daňového) úradu nemali čo jesť. Pani Benická (1923) bez toho, aby sa sťahovala za hranice, prežila svoj život (zatiaľ) v štyroch štátoch. V prvej Česko-Slovenskej republike, prvej Slovenskej republike, druhej Česko-Slovenskej republike a napokon v druhej Slovenskej republike. Má na čo spomínať, s čím porovnávať.

Jeden z vašich predkov, Mikuláš Benický, sa v 16. storočí zúčastnil protitureckých bojov pri Belehrade a Temešvári. Za zásluhy v boji mu panovník obnovil šľachtický erb. Vo vašej izbe

Zlata Darina Nevická s Helenkou Kordovou a jej synom Sergejom.

Foto archív

máte na stene erby svojej rodiny i rodiny manžela. Ako sa v rodine zachovala pamiatka na šľachtický pôvod?

Už azda len tým, že som sa zúčastňovala stretnutí starej šľachty v Nemeckej u grófa Rudka a Milky Rakovských. S pribúdajúcim vekom sa mi ťažšie cestuje. Pozvalo ma medzi seba aj občianske združenie Nobilitas Carpathiae. Organizuje stretnutia potomkov šľachticov na

Slovensku v zreštaurovanom barokovom kaštieli v Beleji. Prítomných som prekvapila spamäti prednesenou básňou Prísaha od Štefana Krčméryho.

Narodili ste sa v Spišskej Novej Vsi do rodiny daňového úradníka a učiteľky. No korene vašej rodiny siahajú do 13. storočia, kedy váš rod získal šľachtický titul. Čo vám z rodového dedičstva zostalo?

Pokračovanie na 10. strane

V čísle

Ján Litecký Šveda
0 demokracii, extrémizmu a populizmu

2

List ministrom školstva

3

Eva Zelenayová
Limity slobody 3
Juraj Vrábel
Leopoldov 2016 4 – 5
Rafael Rafaj
Konferencia o komunizme 6

Ján Litecký Šveda
Déja vu 7
Napravujú chyby minulosti 7

Ján Košiar
Arcibiskup D. Hrušovský odišiel do večnosti 8
Viliam Jablonický
Idey a väzenia Vajanského 9

O demokracii, extrémizme a populizme

Názorov na demokraciu je neprehľadné množstvo. Nejem ju rozoberať ani chváliť, veď už antickí autori mali na ňu zmiešaný názor. Týchto pár riadkov bude o tom, ako by sme mali demokraciu používať a využívať, keď ju už máme. Azda prvé čo nám v tejto súvislosti napadne je, že je to bezpochyby lepší systém, ako bola červená totalita. Napriek všetkým výhradám. Že nám ju tu prznia staré červené kádre – vzhľadom na politickú situáciu to budeme ešte musieť chvíľu vydržať. Ba dokonca si z nich brať príklad, pretože súdruhovia ju pre svoje záujmy využívajú stále. Už od prevratu.

Pamätám sa, ako som bol v prvých rokoch po prevrate ešte zaujímavý pre rádiá a keď som v rozhovore povedal niečo, čo bolo boľševikom mimoriadne proti srsti, už aj drnčali telefóny a súdruhovia sa – nota bene – demokraticky a bez hanby ohrádzovali proti mojim tvrdeniam. Boli a stále sú organizované na stráž, čo vidno hlavne na internetových diskusiách. A vrchol využitia demokracie nám predvádzajú čechoslovácki boľševickí historici, ktorí stále omieľajú svoju falošnú verziu slovenskej histórie a bez hanby ju podávajú ako výsledok demokratického bádania.

Aj keď to nazveme zneužitie demokracie, na veci tým nič nezmeníme. A nadávaním na demokraciu tiež nič nezískame, naopak, keď sa vzdáme demokratických možností pôsobenia, tak nám už nezostane vôbec nič. To len súdruhovia stále rozširujú medzi ľuďmi znechutenie z demokracie, aby sme sa ju nenaučili používať proti nim. Nesmieme sa báť ozývať a zaujímať postoj, ktorý považujeme za pravdivý a osožný pre seba a spoločnosť. Naše postoje boli dostatočne preverené v komunistických koncentrákoch, nemáme sa čoho báť. Dva malé príklady: začiatkom júla boli na Mariánskej hore v Levoči státisíce pútnikov, no pre médiá to bola nulová udalosť, celý čas sme čítali iba o festivale politickej piesne, na ktorom sa zúčastnilo podstatne menej ľudí. Pokojne to môžeme nazvať cenzúrou, alebo ešte prílehavejšie lžou. Preto im treba písať, vyžadovať pravdu a keď nevyhovujú, nekupovať ich. Pretože peniaze sú jediná vec, ktorej tieto komunistické diety rozumujú.

Iný škandál sa toto leto udial v Budapešti, keď na našom veľvyslanectve nejaký človek, vygumovaný súčasnou propagandou, vyvesil dúhovú vlajku LGBTI, ktorá nijakým spôsobom nereprezentuje Slovensko a jeho obyvateľov. Tu vlastne netreba robiť nič viac, len dožadovať sa demokracie. A nahlas hovoriť, čo si myslíme a aj takto rozširovať hranice svojho osobného sveta, v ktorom chceme žiť. Veď väčšina z nás s tým nemala problém ani za tvrdej totality, tak prečo by mala mať teraz? V každej demokracii, nech má akýkoľvek prívlastok či technológiu uplatňovania moci, zvrchovaným nositeľom moci je ľud.

Hádam najodstrašujúcejším a žiaľ, veľmi tragickým príkla-

dom pohrdania demokraciou sú výčiny šialenej súdružky Merkelovej, ktorá bez akejkoľvek konzultácie so suverénom – teda nemeckým ľudom a úplne protiprávne, zaplavila Nemecko imigrantmi. Zrejme na príkaz, pretože Nemecko je stále ešte okupovaná krajinou. Osobne si myslím, že je to aj prejav potlačenej nenávisti dedečonskej zväzčky, zodpovednej za propagandu, ktorá úplne zlyhala. A navyše, mladí ľudia v západnom Nemecku si žili neporovnateľne slobodnejšie a šťastnejšie, ako komunistická mláď v NDR, ktorá nakoniec sama vyhodila takých ako súdružka Merkelová na smetisko dejín. Až teraz prišiel pre ňu čas pomsty. Mimochodom, jej otec, protestantský pastor, sa presťahoval s rodinou zo západného Nemecka do NDR, čo naznačuje tiež vysokú mieru fanatizmu.

Ak sú záujmy vládnej vrstvy úplne iné ako záujmy ľudu, vtedy prichádza k slovu demagógia a neskôr aj priame potlačenie slobody slova. Mechanizmy sú rôzne, od jednoduchšej cenzúry až po obvinenie z vymyslených zločinov, medzi ktoré sa najnovšie zaradili už aj zločiny nesprávneho zmysľania. George Orwell pozdravuje. Dikcia zákona, že niečo niekam „smeruje“, je výsmechom každého pozitívneho práva, rovnako ako jasnovidecké obvinenie „z nenávisti“.

A sme pri extrémizme, čo je ďalší lživý pojem súčasného boja proti demokracii a proti slobode slova. Význam slova „extrém“ je krajnosť, výstrednosť. Nuž, nijaká krajnosť, ktorej holduje pár promile prívržencov, ešte nemôže ohroziť demokratický systém, naopak, dáva mu výstražné znamenie. Aj preto boj proti nemu je smiešny a v určitom zmysle škodlivý. Ale ak to už nie je tých pár promile, potom to už ani nie je extrém, ale postoj, ktorý musí byť v každej slobodnej spoločnosti akceptovaný ako legitímny. To len komunisti mali jednu – jedinú pravdu a každý, kto ju nevyznával, bol zločinec. Ich deti sa takto boľševicky správajú dodnes. Ako extrémistov môžeme označiť skôr všelijakých agentov nevládných organizácií, ktorí pomocou peňazí zo zahraničia presadzujú hodnoty vlastné iba tomu promile časti obyvateľstva. Samozrejme, že nevolám po ich zákaze, ale je na našej vláde, ak je ozaj naša, aby zaručila pluralitu médií, čo sa dodnes nestalo(!).

Podobne je to s ďalším falošným termínom. Slovom populizmus extrémistické médiá orwellovsky označujú práve postoj, ktorý smeruje k demokratickému uspokojeniu požiadaviek čo najväčšieho počtu ľudí. A na rozdiel od naozajstného populizmu, ktorý apeluje na najnižšie ľudské pudy, tento vyzýva na záchranu vysokých hodnôt kresťanskej Európy, ktorá je mimoriadne ohrozená. Jednoducho, musíme si uvedomiť, že demokracia je na našej strane a preto si ju musíme strážiť. Na záver si neodpustím citát z obľúbeného filozofa Herakleita: „Ľud má bojovať za svoje zákony ako za hradby.“

Ján Litecký Šveda
predseda PV ZPKO

SVEDECTVO, mesačník Politických vážňov Zväzu protikomunistického odboja • **Šéfredaktorka**: Eva Zelenayová • **Redakčná rada**: Ján Košíar (predseda), Ján Litecký Šveda, Ivan Mrva, Peter Mulík, Ivan A. Petranský, Jozef Rydlo, Juraj Vrábel a Eva Zelenayová • **Adresa redakcie**: 811 06 Bratislava, Obchodná 52 • **Telefón**: 02-5263 8156 • **Fax**: 02-5296 4610 • **e-mail**: info@pv-zpko.sk www.pv-zpko.sk • **IČO**: 00679879 • **Cena jedného výtlačku**: 0,90 EUR • **Celoročné predplatné**: 10 EUR • **Predplatné pre zahraničných abonentov**: 50 USD vrátane poštovného. • **Číslo účtu v Sberbank Slovensko**: SK74 3100 0000 0040 0012 8109, BIC: LUBASKBX • **EV**: 3851/09 • **Tlač**: ART&PRESS, s.r.o. • **Nevyžiadané rukopisy nevraciam** • **ISSN**: 1338-404X • **MATERIÁLY** uverejnené v rubrikách „Čitateľské fórum“ a „Spomienky“ vyjadrujú názory občanov a čitateľov. Nemusia byť totožné so stanoviskom redakcie.

List ministrovi školstva Petrovi Plavčanovi

Doplňte vzdelávací program

Vážený pán minister, predsedovi NR SR Andrejovi Dankovi sme 11.7.2016 doručili list, v ktorom naša a ďalších 12 organizácií požaduje, aby sa súčasťou vzdelávacieho programu stali aj návštevy pamätných miest na zločiny komunistického režimu (kópiu prikladáme).

Napriek kladným vyhláseniam viacerých politikov k tejto iniciatíve sme sa však z tlačovej správy TA SR zo 6. augusta dozvedeli, že ministerstvo školstva v týchto dňoch vydalo dodatok k štátnym vzdelávacím programom pre gymnáziá, stredné odborné školy a konzervatória, kde odporúča návštevu koncentračných táborov, no nie je

tam ani zmienka o krvavých zločinoch komunizmu na našich spoluobčanoch.

Nie je tam odporúčaná návšteva Leopoldova, Ilavy, Justičného paláca v Bratislave, ani „kárneho kláštora“ Pezinok, či sústreďovacích kláštorov Hronský Beňadik, Šaštín, Jasov, Podolínec, ani partizánmi vyvráždenej obce ako Sklené, ani prípadne český Jáchymov. A spomínať by sme mohli ešte ďalšie.

Preto v mene politických väzňov a širokej demokratickej verejnosti Vás žiadame o vydanie ďalšieho dodatku k vzdelávaciemu programu, ktorý by zahrnoval aj návštevy týchto miest.

Zatajovanie zločinov komunizmu je len pokračovaním prekrúcania histórie,

ktoré sme tu mali vyše 40 rokov. Sme presvedčení, že práve takéto falšovanie histórie, keď už aj obeť sa delia na obeť I. a II. triedy, iba prispieva k šíreniu netolerance a nenávisti medzi mladými ľuďmi, ktorí majú prirodzený cit pre spravodlivosť.

Takýmito krokmi, ktorým chýba elementárna vyváženosť iba zaraďujete Slovensko na perifériu kultúrnej Európy, ku krajinám, kde stále chýba akékoľvek vyrovnanie sa so zločinními komunistickými totalitami ako je Albánsko.

S pozdravom

Ing. Ján Litecký Šveda
predseda PV ZPKO

Limity slobody

Kedysi sme vnímali iba niekoľko dní v roku, ktoré mali medzinárodný charakter. Napríklad medzinárodný deň žien, detí a podobne. Koncom augusta sa v Bratislave konala ministerská konferencia pri príležitosti európskeho dňa pamiatky obetí totalitných režimov. Politickí väzni komunizmu sú zvlášť citliví na prejavy potláčajúce slobodu človeka a teda aj demokracie. Keďže demokracia stojí na troch pilieroch: slobodných voľbách, slobodných inštitúciách a slobode slova, dá sa jej kvalita celkom dobre kontrolovať. Sú voľby slobodné, ak v nich kandidáti (napríklad A. Kiska) porušujú zákon? Sú inštitúcie (napríklad RTVS) slobodné, ak sú ovládané politickými stranami? Jestvuje sloboda slova, ak predstaviteľ nejakej organizácie (napríklad Ján Košíar na odhalení pamätníka) nesmie verejne predniesť svoj príspevok? Ak v štáte Európskej únie jestvuje deficit demokracie, nemôže to slobodomyselných ľudí nechať na pokoji. A nemožno ich preto, že sa dožadujú svojich občianskych práv, nazývať extrémistami!

Ale v súčasnosti Európska únia sa

nezaoberá príčinami zlyhávania doterajších inštitúcií reflektovať na potreby a požiadavky občanov. Sústreďuje sa na dôsledky. Vraj v absencii dôvery v demokratické inštitúcie sa vytvára priestor pre sympatie k radikálnym a okamžitým riešeniam, ktoré ponúkajú politické strany na extrémnych koncoch spektra. A preto Rada EÚ

SLOVO SVEDECTVA

v roku 2015 prijala na boj s radikalizmom Závery v oblasti trestného práva. Aj na Slovensku sú známe úvahy o prijatí zákona na boj proti prejavom nenávisti. Cieľene tento proces monitoruje Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Jeho požiadavky na vytvorenie novej spoločnosti, s novým myslením prostredníctvom novej legislatívy vyvolávajú vážne obavy o stratu slobody. Kto a ako posúdi rozdiel medzi vecnou kritikou a prejavom nenávisti? Navyše v oblasti trestného postihu nenávistných prejavov jestvuje v EÚ už od roku 2008 rámcové rozhodnutie Rady 2008/913/SVV o rasizme a xenofóbii, ktoré bolo prijaté s cieľom potlačania rôznych nenávistných prejavov. Vraj v dôsledku fóbií z islamu, homosexuálov a podobne.

V kresťanskom Španielsku od konca júla platí zákon o fóbii z LGBTI. Vyjadrili sa k nemu traja statoční madridskí biskupi, ktorí ho kategoricky odmietli, lebo „ani v najmenšom neberie do úvahy výhradu vo svedomí“. Podľa zverejnených informácií zákon stanovuje povinnosť vyučovať sexuálnu rozmanitosť a gender ideológiu na všetkých typoch škôl. Podľa biskupov zákon vychádza z neadekvátnej antropológie, ktorá popiera sexuálnu rozdielnosť medzi mužmi a ženami, ako aj telesno-duchovnú integritu osoby. Je útokom na slobodu vierovyznania a svedomia a upozorňujú katolíkov, že je ich povinnosťou brániť sa všetkými legitímnymi prostriedkami.

Plazivá genderizácia dosiahla svoje. Slovensko je jednou z mála krajín, ktoré dosiaľ neratifikovali Istanbulský dohovor otvárajúci cestu k prijatiu takých zákonov, ako v Španielsku. Ak sa zákonom postihne jedna fóbia, môže sa aj iná. Možno aj fóbia z malých priestorov či pavúkov. Ako si nápadne sa obmedzenia v politickej a ľudsko-právnej oblasti podobajú na tie s uhorkami. Akoby sa administratíva EÚ zabávala a zahrávala si so životmi pol miliardy jej obyvateľov. Administratíva alebo anonymní uzurpátori?

Eva Zelenayová
šéfredaktorka

Leopoldov 2016

Leopoldov, ako symbol utrpenia politických väzňov Slovenska, sa 20. augusta 2016 stal miestom pietnej spomienky. Politickí väzni a ich rodinní príslušníci si prišli uctiť pamiatku nespravodlivo stíhaných, ktorí za svoj protikomunistický názor neváhali podstúpiť nezmyselné kruté väznenie. Prítomní boli aj hostia z Českej republiky.

Slávnosť sa začala v kostole sv. Ignáca z Loyoly sv. omšou, ktorú celebroval vojenský ordinár Mons. František Rábek. Vo svojej homílii poukázal na význam utrpenia, ak ide o hodnoty pravdy a spravodlivosti. Položil si rečnícku otázku, ako mohli politickí väzni prežiť túto tyraniu. Zdôraznil, že iba otvorením sa Božiemu Duchu vedeli prenasledovaní vo väzniciach formovať svoje svedomie, ktoré ich nasmerovalo na evanjeliové hodnoty - objaviť Kristovo utrpenie a Jeho konečné víťazstvo. S touto vierou neváhali za slobodu obetovať aj svoje životy.

Po skončení sv. omše slávnosť pokračovala pred múrmi leopoldovskej väznice kladením vencov a príhovormi. Predseda KPVS Peter Sandtner privítal politických väzňov a ich rodinných príslušníkov i cirkevné a svetské authority. V prejave pripomenul vzburu dvestisíc politických väzňov z 29. augusta

Zľava J. Litecký Šveda a A. Malacký v rozhovore s poslancom NR SR A. Hrnkom.

Foto Eva Zelenayová

1955 v Leopoldove, ktorí protestovali proti ponižovaniu ľudskej dôstojnosti. Spomenul aj bývalých predsedov KPVS, ktorí už nie sú medzi nami.

Za českú delegáciu vystúpil podpredseda KPV Českej republiky Leo Židek, ktorý spomenul temnú minulosť vo väzniciach v bývalej Československej republike, kde niektorí väzni stratili to najvzácnejšie čo mali – svoje životy. Zdôraznil, že je našou povinnosťou prevziať ich štafetu a ich odkaz šíriť pre budúce generácie.

Predseda Správnej rady ÚPN Ondrej Krajňák porovnal smrť ľudí počas okupácie v roku 1968, ktorí boli v zlej chvíli na zlom mieste s politickými väzňami, ktorí sa vzopreli zlu v správnom čase. Ich presvedčenie stálo veľa úsilia, ale utrpenie, ktoré prežili, nebolo zbytočné.

Riaditeľ kancelárie Ústredia Ekumenickej pastoračnej služby kpt. Dávid Vargaštok citoval Žalm 130. Konštatoval, že iba viera zachránila týchto statočných ľudí, ktorí vo väzniciach prežili niekoľko rokov svojho života.

Na záver vystúpil predseda PV ZPKO Ján Litecký Šveda, ktorý prečítal list adresovaný ministrovi školstva (celý text publikujeme na 3. strane), aby študenti stredných škôl nechodili iba do koncentračných táborov, ale aj do väzníc, kde sa uskutočňovali krvavé komunistické zločiny. Za PV ZPKO veniec k pamätnej tabuli položili predseda Ján Litecký Šveda a politický väzeň Anton Malacký.

Na záver prítomní zaspievali hymnickú pieseň „Kto za pravdu horí“.

Juraj Vrábek

člen redakčnej rady Svedectva

J. Litecký Šveda a A. Malacký počas aktu kladenia vencov.

Foto Eva Zelenayová

Aj chvíle pred pietnym aktom poskytujú jeho účastníkom možnosť na výmene názorov.

Foto Eva Zelenayová

Boli sme neviditeľní

V roku 1999 odhalili politickí väzni vedľa brány leopoldovskej väznice pamätnú tabuľu. Bolo to v roku, keď sa od zakladajúcej organizácie politických väzňov oddelila časť členskej základne. Po rokoch otvoreného nepriateľstva nastal istý odmäk a pôvodná i nová organizácia začali viac spolupracovať. Prejavilo sa to aj tým, že pietnu spomienku v Leopoldove už neorganizujú každá z nich samostatne.

Čo nemohlo uniknúť pozornosti na tohtoročnej pietnej spomienke v Leopoldove bola československá hymna, ktorá zaznela na úvod podujatia a oficiálne privítanie delegácie KDH. Leopoldovským väzením prešlo množstvo politických väzňov, ktorí boli odsúdení za činy, na zachovanie Slovenskej republiky. K nim napríklad patrili všetci členovia Bielej légie. Ak v samostatnej Slovenskej republike, na oficiálnej pietnej spomienke „politických väzňov na Slovensku“, ako sa uvádzalo na pozvánke, zaznie československá hymna, tak ide o hrubú urážku týchto väzňov. Ak to mala byť najskôr česká hymna a potom slovenská, tak ide o elementárne zlyhanie protokolu. Na území zvrchovaného štátu vždy pri oficiálnych podujatiach musí zaznieť štátna hymna štátu. Na Slovensku slovenského.

A čo majú spoločné členovia KDH s politickými väzňami? Táto organizácia predsa v čase ich politických aktivít nejestvovala. Nemá nijaký vzťah k bývalým politickým väzňom, takže nejde o nič iné, iba o zneužitie podujatia politických väzňov na politickú propagáciu jedného politického subjektu. Navyše, v pozvánke organizátori akosi zabudli uviesť, že klášť veniec budú aj PV ZPKO, hoci českú konfederáciu

Brána neslobody v Leopoldove.

Foto Eva Zelenayová

politických väzňov uviedli. Dokonca predseda PV ZPKO Ján Litecký Šveda predniesol aj prejav, čo sa tiež v pozvánke neobjavilo.

Na pietnu spomienku boli PV ZPKO oficiálne pozvaní predsedom KPVS. Ale miestny predseda KPVS najstaršiu a najväčšiu organizáciu politických väzňov akosi prehliadol pri vítaní hostí. Ak majú obe organizácie skutočne spolupracovať, nedajú sa prehliadať priam zarážajúce a urážlivé nedostatky v organizácii podujatia, ktoré sa sotva dajú považovať za náhodné.

(ez)

Európska konferencia o komunizme

Sú komunistické zločiny premľčané? Dočkajú sa obeť komunistických represálií a bývalého režimu konečnej spravodlivosti a vyrovnanie sa s touto totalitnou časťou našej minulosti? Tieto otázky kladieme aj po 27-mich rokoch od pádu komunistického režimu.

Aj vedenie PV ZPKO si tieto otázky dáva. A jednu zásadnú požiadavku sme zaslali Ministerstvu zahraničných vecí SR, aby Slovensko využilo svoje predsedníctvo v rade EÚ a delegácie Únie aby navštívili náš centrálny Pamätník popraveným a umučeným politickým väzňom komunizmu vo Vrakuni. Téma komunistickej totality sa totiž priamo dotýka 11 z 27 štátov Únie. Odpoveď prišla, že tento pamätník do plánu návštev rezort nezahŕňa... A zrazu blesk z jasného neba! Po dlhšej dobe sucha a vyprahnutého záujmu o komunistickú minulosť a o jej stále pretrvávajúce následky, vrátane nepotrebných zločinov a páchatelov sa zdalo, že predsa len zaprší. S týmito očakávaniami som išiel na **Konferenciu ministrov spravodlivosti EÚ pri príležitosti Európskeho dňa pamiatky obetí totalitných režimov** zastupovať našu organizáciu politických väzňov. Záštitu nad podujatím prevzala ministerka spravodlivosti Lucia Žitňanská a líderskú rolu estónsky minister spravodlivosti Urmas Reinsalu. Zrazu si ministerstvo, aj európski papaláši našli čas prísť sa pokloniť obetiam komunizmu, ale nie ku krížu vo Vrakuni, ale k „bráne“, ktorá symbolizuje „voľnosť prechodu cez hranice“... Zrejme niekomu išlo skôr o politicky aktuálnu tému hraníc a migrantov a nie o ľudí, ktorí z totalitného režimu a pred prenasledovaním utekali za slobodou... Už z týchto asociácií som tušil, že to nakoniec nemusí byť len o komunizme a jeho obetiach.

Zločin a trest. Páchatelia a obeť

Prvá časť konferencie, kde vystupovalo 20 ministrov, sa niesla pod ráznou takto: politikou politického pochodu proti Ruskej federácii. Líniu maršu držali najmä pobaltské štáty. Tento trend sa sčasti preniesol

aj do druhej časti za účasti európskych pamäťových inštitúcií skúmajúcich éru neslobody a totalitných systémov. Na záver prvej časti konferencie sme mali možnosť zapojiť sa do diskusie. Vo svojom krátkom vystúpení som jedinému prítomnému ministrovi spravodlivosti U. Reinsalovi a riaditeľke relatívne novej (2011) nadnárodnej inštitúcie – Platformy európskej pamäte a svedomia N.Winkelmannovej povedal, že zastupujem práve tie „obete“, ktoré si dnes pripomíname a aj ich odkaz a poslanstvo do budúcnosti. Z väčšiny príspevkov som mal nepríjemný pocit, lebo iba sumarizovali postkomunistický vývoj s približne rovnakým záverom: na národnej úrovni sa doteraz nepodarilo – až na ojedinelé výnimky – efektívne stíhať zodpovedné komunistické elity. Druhú nepríjemnú skúsenosť vo mne vyvolala väčšia pozornosť na páchatelov ako na obeť. A tak som vedeniu konferencie za vrchostolom navrhol, že ak chcú, aby sa nová iniciatíva stíhať komunistické zločiny na medzinárodnej úrovni a cez nadnárodnú autoritu nielen zrodila, ale aj prežila, mali by hľadať spoločenskú oporu v radoch obetí komunizmu a ich rodín. Vo vzduchu bolo totiž cítiť klasický technokratický a byrokratický prístup sprevádzajúci väčšinu procesov organizovaných Európskou úniou. Na konci podujatia pri rozhovoroch sme sa s niektorými účastníkmi zhodli, že niekto si potreboval urobiť čiarku do položky aktivít.

Prečo zhasína len červená sviečka?

Žiaľ, stále zhasína len tá antikomunistická sviečka... Veď stále v praxi vidieť markantný rozdiel prístupu médií a štátu k protifašistickému a protikomunistickému odboju vo všetkých oblastiach: morálnej aj finančnej podpory, legislatívneho, sociálneho aj organizačného zabezpečenia. Obhajoba hneď totality sa prísne sleduje, vyhodnocuje a trestá, glorifikácia komunistického režimu je denne na sociálnych sieťach – a nič sa nedeje! Dokonca mnohí vrcholoví a ideologickí predstavitelia komunizmu nás dnes už ako „politológovia, analytici a komentári“ poučajú o demokracii a o čom je sloboda. A opäť hlásajú jedinou pokrokovú pravdu, zas si našli nového triedneho nepriateľa –

„extrémizmus“. Môj slovník sa na konferencii dokonca obohatil o nový terminus technicus „neototalitní ľudia“...

Prečo je spravodlivosť k bývalým komunistickým pohlavárom a ich prisluhovačom naozaj slepá? Možno preto, že po porážke nacizmu/fašizmu bol nielen proces s pohlavarmi, ale spoločnosťou prešla aj dôsledná denacifikácia. A po porážke komunistov nebol nijaký monsterproces, ani v spoločnosti neprebehla dekomunizácia. Veľmoci sa podobne ako 23. augusta 1939 (Nemecko-ZSSR, odtiaľ európsky pamätný deň) aj v roku 1989 dohodli na novom prerozdelení moci a vplyvu. Komunistickí pohlavári odovzdali moc „nežne“ a dostali nežnú doživotnú ochranu a ešte lepšie zabezpečenie v dôchodku. A z detičiek papalášov sa stali vážení podnikatelia...

Minulosť už nezmeníme. Prítomnosť áno

Po takomto zakorenení červenej buriň v spoločnosti sa pýtam, čo sleduje iniciatíva na zásadnú zmenu kurzu? Iniciatívy stíhať na medzinárodnej úrovni zločiny komunizmu s názvom „Spravodlivosť 2.0“ sa chopila aj pre mňa nová a relatívne neznáma Platforma európskej pamäte a svedomia, ktorá zrazu po dvoch desaťročiach zodvihla zástavu boja za vysporiadanie sa s komunistickou minulosťou. Platforma má 51 členov z 18 štátov, len nevedno, načo aj z nekomunistických, napríklad z Izraela a USA?! Zrejme donori..., lebo o takomto finančnom zabezpečení na svoju činnosť môžu bývalí politickí väzni, dokonca aj ich medzinárodná organizácia INTERASSO, iba snívať. Politickí väzni však nechcú robiť z témy politiku. Z aktuálnej iniciatívy stíhať páchatelov - veliteľského reťazca za zločiny zabíjania občanov pozdĺž železnej opony a za násilné deportácie menšín mi vane skôr vysporiadanie sa so súčasnými trendmi ako s minulosťou. Prežili sme najmä preto, aby sme vedeli, čo je správne. A máme aj morálnu silu a povinnosť hovoriť to nahlas. Sme totiž stále hlas svedomia. Aj bez konferencií, aj bez pozornosti štátu a médií.

Rafael Rafaj
podpredseda PV ZPKO

Déjá vu alebo Na toto sa dobre pamätáme

V bratislavskej Petržalke sa 9. augusta 2016 odhaľoval pamätník hraničiarimi zversky (doslova) zavraždeného nemeckého študenta Hartmuta Tautza. Reči politikov pritom boli také typicky politické – buď o ničom, alebo politicky korektné. Nechýbala ani čechoslovakistická propaganda, keď rečník z Prahy nezaбудol spomenúť „demokrata“ Beneša. Áno, toho, ktorý sem ten komunizmus zavliekol. A nikomu to nejako neprekážalo.

Ale nielen rečami sme si pripomínali dobu minulú, ale aj skutkami, ako vystrihnutými z komunistickej učebnice. Najsamprv prišla na rad tvrdá cenzúra. Dôstojný pán Ján Košiar, podpredseda INTERASSO, dostal poverenie od svojho predsedu Dr. Fuchsa, aby predniesol pri tejto príležitosti primeranú reč, prípadne požehnal pamätník. Aj sme si u sestry zavraždeného zistili, že nebudú problémy, pretože ich rodina je katolícka. Všetko sme dohodli s hlavnou organizátorkou, pani Winkelmanovou, ktorá ochotne súhlasila. Za chvíľu však prišla za nami, že Ján Košiar svoju reč predniesť nemôže, dokonca ani položiť veniec za INTERASSO. Keď sme sa jej pýtali na dôvod náhle zmeny, dozvedeli sme sa, že to je preto, lebo podporil Ľudovú stranu Naše Slovensko. Keď som jej povedal, že to je typická komunistická cenzúra, na úrovni orwellovskej myšlienkového polície, zahabkala – no vieť, médiá by nám to spočítali...

Takže – politická korektnosť je to hlavné. Ale aspoň sme sa dozvedeli, s kým teda máme tú česť, čo je to za organizáciu tá Platforma európskej pamäte a svedomia (to priam

Hartmutova sestra Karola Tautz v rozhovore s J. Liteckým Švedom.

Foto archív

cvendží ušľachtilými slovami, že?). Typické je aj to, že naša organizácia sa o celej akcii dozvedela až od predsedu INTERASSO. Evidentne organizácia, ktorá je autentickým spoločenstvom väzňov a obetí komunizmu, je pre politicky korektných na prekážku. Keď ešte raz prišla za Jánom Košiarom, že ale veniec, ktorý už bol zaplatený, položiť môže, už to malo rozmer frašky. Jednoducho, pred slobodným názorom a slovom úctu nemajú, iba pred peniazmi. A úplne nakoniec nám došlo, že okrem rečí a cenzúry sme tu mali ešte jednu dokonale štýlovú pripomienku dôb (vraj) minulých: udavača. Keďže pani Winkelmanová prirodzene nepozná detailne naše pomery a meno Ján Košiar určite počula prvýkrát, musel jej to pošepkať iba niekto z prítomných. Nuž, asi sa stačí pozrieť na spoluorganizátorov...

P.S.

Nakoniec, keď sa už takmer všetci rozišli, dp. Košiar predsa len prečítal svoj príhovor (uverejňujeme ho v plnom znení na 16. strane) a požehnal pamätník. Sympatické bolo, že k záverečnej modlitbe sa k nám pridala aj tá hŕstka členov KPVS, ktorá ešte nestihla odísť. **Ján Litecký Šveda**

Naprávajú chyby minulosti

Podľa poľskej tlače, vláda chce výrazne znížiť penzie približne 32-tisíc bývalých dôstojníkov komunistickej tajnej polície, aby neprekračovali priemerný dôchodok v krajine. Vláda argumentuje predovšetkým historickou spravodlivosťou, ako aj rozpočtovými úsporami. Komunistický režim v Poľsku padol v roku 1989, ale krajina sa stále potýka s dedičstvom vtedajšieho režimu, ktorý mnohí Poliaci vnímajú ako predĺženú ruku Moskvy a fakticky sovietsku okupáciu.

„Napravujeme to, čo sa roky nenapravovalo,“ vyhlásil minister vnútra Mariusz Blaszczak pri predstavení novej príslušného zákona. „Príslušníci

bezpečnostnej služby a úradníci represívneho aparátu komunistického štátu ešte stále poberajú vysoké penzie a dôchodky za to, že potláčali slobodu a nezávislosť našej krajiny. Návrh opravuje tieto chyby. Chceme dospieť k tomu, aby v spoločnosti prevládol pocit spravodlivosti,“ povedal Blaszczak. Týmto krokom štátny rozpočet podľa neho ročne ušetrí viac ako 135 miliónov zlotých (asi 30 miliónov eur).

Návrh sa má týkať všetkých ľudí, ktorí slúžili v štátnej bezpečnosti v rokoch 1944 až 1990. Ak sa im podarilo prejsť do služieb demokratického štátu, zmeny sa dotknú len výsluhy z rokov v štátnej bezpečnosti. Návrh má

podľa Blaszczaka ešte schváliť vláda a parlament, kde má vládna strana Právo a spravodlivosť (PiS) spoľahlivú väčšinu. Zmeny by tak mohli platiť od budúceho roka.

Podľa šéfa dôchodkového odboru ministerstva dôchodky vo výške 9000 až 12-tisíc zlotých (od 2 do 2,7 tisíce EUR) poberá stovka bývalých eštablov, ďalšia tisícka má dôchodky v rozmedzí 6000 až 9000 zlotých a z približne osem tisícok z nich sa teší dôchodkom medzi 3000 až 6000 zlotých mesačne.

Priemerný dôchodok v Poľsku je podľa televízie TVN 24 2131 zlotých (asi 482 EUR). **SME 30. 8. 2016 - krátené**

Arcibiskup Dominik Hrušovský odišiel do večnosti

Na sviatok sv. Gorazda, 27. júla 2016, odovzdal svoju šľachetnú dušu veľký syn slovenského národa arcibiskup Dominik Hrušovský. Posledné roky svojho života prežil v Nitre, pod hradom, neďaleko kardinála Korca. Na zádušnej svätej omši s pohrebnými obradmi v rodnej obci Maňa (okres Nové Zámky) sa s ním 1. augusta 2016 rozlúčili biskupi, desiatky kňazov a stovky veriacich. Hlavným celebrantom bol kardinál Jozef Tomko, s ktorým bol zosnulý arcibiskup priateľ od čias štúdia v seminári v 40. rokoch minulého storočia.

Arcibiskup Dominik Hrušovský

Dominik Hrušovský sa v roku 1983 stal biskupom pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Bol prvým biskupom, ktorého som v živote stretol. Bol to on, ktorý ma ako čerstvého emigranta čakal v stredu ráno 20. júla 1983 v Ríme u saleziánov neďaleko hlavnej rímskej železničnej stanice Termini a prijal ma do Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda. O pár rokov ma vy-

svätiteľ za diakona a odporúčal moju kňazskú vysviacku u pápeža sv. Jána Pavla II. v Bazilike sv. Petra. Odvtedy prešlo už vyše štvrtstoročia.

V Ríme i v Bratislave sme prežili veľa pekných chvíľ. Škoda, že sa naše cesty neskrížili aj v Minsku. Z osobného poznania Bieloruska viem, že apoštolský nuncius Dominik Hru-

šovský aj tam zanechal hlbokú stopu nielen v dejinách miestnej Cirkvi, ale aj v srdciach ľudí. Po svojom návrate často navštevoval Slovenskú redakciu vo Vatikánskom rozhlasu, kde sme nielen spomínali na staré časy, ale pre poslucháčov sme pripravili niekoľko hodnotných príspevkov. Niekoľkokrát som mal možnosť navštíviť otca arcibiskupa aj po návrate do rodnej vlasti, či už v Mani alebo v Nitre. Dejiny zaznamenávajú, čo a koľko arcibiskup Dominik Hrušovský vykonal pre blaho slovenského národa a Cirkvi.

Na záver svätej omše sa s prítomnými podelili o svoj život v blízkosti arcibiskupa Hrušovského okrem iných tiež náš člen, bývalý poslanec NR SR za SNS, **Dr. Jozef M. Rydlo** a svoju vďaku zosnulému, vzácnemu človekovi a biskupovi vyjadrila aj známa slovenská historička **prof. Emília Hrabovec**, členka Pápežského výboru pre historické vedy a prodekanka Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty UK v Bratislave.

Ján Košiar
duchovný PV ZPKO

Svedectvo jednej generácie

Životná púť Dominika Hrušovského je výrečným svedectvom celej jednej generácie – pokolenia, ktoré naše matky splodili pre Slovensko, ale ktoré Slovensku doma nemohlo plne slúžiť, pretože moloch červenej posadnutosti chcel z našej domoviny vyplieniť tisícstoročné „dedičstvo otcov“: vieru v Boha a lásku k blížnemu.

Mladícke ideály skalil „vítězný február 1948“, ktorý ho odsúdil do vyhnanstva.

Nebol sám, nebol jediný.

Bol jeden z rojnice.

Akú silnú vôľu, akú hlbokú vieru, aké pevné presvedčenie museli mať generácií súpútnici katolíckeho kňaza

Dominika Hrušovského, ktorí dosiahli plnosť života a predišli nás do večnosti? (...) Kde mali svoje žriedla? V čom pramenilo ich odhodlanie? V službe bratom. V kňazstve. Kňazstvo nie je nič viac a nič menej ako služba bratom. *Štít bezbranných je Boh a česť!* napísal básnik Gorazd Zvonický.

Náš slovenský národ prešiel úskaliami krušných dejín len preto, lebo veril v Boha, ktorý nášmu národu tak žehnal, že z jeho lona vyšli desiatky šľachetných kňazov, desiatky a desiatky oddaných služobníkov pravdy, práva a spravodlivosti. Vymažeme z našich kultúrnych i politických dejín katolíckych kňazov, evanjelických pastorov,

kalvínskych kazateľov, židovských rabínov a zostane nám iba hŕstka prachu...! (...) Kiež by si toto, ak už nie súčasné pokolenie, tak aspoň budúce generácie uvedomili...!

Keď Dominik Hrušovský odchádzal zo Slovenska, neodchádzal do dobrovoľného vyhnanstva, neemigroval, lež odchádzal z prozreteľného rozhodnutia svojich predstavených i vlastným pričinením. Odchádzal s rozhodnutím vrátiť sa domov. Sústavne sa zamýšľal nad tým, ako vrátiť nášmu národu stratenú dôstojnosť, ako prinavrátiť Slovensku štátnu samostatnosť, slobodu a ako nastoliť v našej domovine demokraciu.

Pokračovanie na 13. strane

Idey a väzenia Vajanského

Rok Svetozára Hurbana Vajanského, ako pripomenutie 100. výročia úmrtia jedného z našich kľúčových dejateľov, prebieha zatiaľ veľmi nevýrazne. Polo-

anonymnú konferenciu, o ktorej nikto nereferoval, urobili zatiaľ historici a literárni vedci v Bratislave. Ukážku z pripravovanej väčšej štúdie od Evy Fordinálovej, mimochodom tiež významnej tohtoročnej jubilatky, si bolo možné prečítať v Literárnom týždenníku a Slovenských pohľadoch. Matičná esej 2016 bola venovaná Vajanského odkazu dnešku. Menšie spomienkové podujatia, tiež iba na matičnej pôde, sa konali v Tisovci, Vlachove a širšie venovaná aj všetkým Hurbanovcom, v Košiciach. V čase písania textu sa iba chystalo odhalenie busty Vajanskému v Martine, aj ďalšie vedecké konferencie garantované Slovenským historickým ústavom a Inštitútom vzdelávania MS a Slovenskou národnou knižnicou. Taktiež seminár v jeho rodisku v Hlbokom, zaiste aj na pozadí veľkého jubilea, 170. výročia založenia a 135. výročia obnoveného vydávania Slovenských pohľadov. Kľúčového, kontinuálne vydávaného časopisu zameraného na slovenskú literatúru, vedu a umenie, akého obdoba v dĺžke trvania jestvuje v Európe iba v jednej francúzskej verzii. Za jeho vznikom, trvaním i kontinuitou, ale aj najlepšimi etapami, je nielen otec Jozef a syn Svetozár, ale aj ďalší z Hurbanovcov, skvelých fundamentálnych obrancov našich národných, politických, kultúrnych i sociálnych a náboženských práv. Aj dramatik VHV, ktorý našiel svoje pôsobisko na Dolnej zemi, v Starom Pazove, pri Belehrade.

Hoci boli reprezentantmi reformácie a evanjelikmi, ich cítenie a konanie bolo výrazne celonárodné, integračné a zväčša až vzorovo ekumenické. Napríklad dodnes nie je prekonaná monografia Vajanského z roku 1897, ktorú vydal pod názvom Storočná pamiatka narodenia Štefana Moyses. Pritom všetci, ale najmä Vajanský, žil v jednej

z najtemnejších etáp našej národnej existencie ohrozovanej predovšetkým stupňovanou brutálnou maďarizáciou. Ale aj s následne rodiacimi sa predstavami nášho splynutia s Čechmi, s ktorými musel zápasíť, najmä s generáciami mladšími hlasistami. Z nich niektorí pripúšťali nielen politické spojenectvo a partnerstvo, no začali propagovať priamo čechoslovakizmus. To znamená etnickú i kultúrnu asimiláciu Slovákov, čo bolo pre jeho generáciu nepredstaviteľné. Po jeho boku odhodlane, ale aj skvele literárne a publicisticky zápasil nielen Jozef Škultéty, ale aj Hviezdoslav, Kukučín, reprezentantky a predstaviteľky časopisu a organizácie okolo Živeny na čele s Maróthy-Šoltésovou, Vansovou, Podjavorskou, Timravou i ďalšími, najmä skvelými katolíckymi vzdelancami a kňazmi, počnúc Palárikom, Andrejom Kmeťom a nekončiac Andejom Hlinkom a Vojtaššákom. A po násilne zatvorenej Matici slovenskej aj reprezentanti Spolku svätého Vojtecha i Tranoscia.

Nebolo to v čase Vajanského vôbec jednoduché, veď iba počas jedného desaťročia, na rozhraní 19. a 20. storočia, sa uskutočnilo asi päťsto súdnych procesov, zväčša s autormi a redaktormi príspevkov na obranu našich najzákladnejších národných, náboženských a ľudských práv. Zo škôl boli po vyhadzované stovky „panslávskych“ študentov nielen na sklonku uhorskej monarchie, označovanej už vtedy za žalár národov. Dočítať sa o tom mohli pred prvou svetovou vojnou aj vo svete, ako o tom svedčí v anglickom vydaní „Národnostnej otázky v Uhorsku“, i náš obhajca vo svete, škótsky historik Seton Watson alias Scotus Viator. Prinajmenej by sme to mali i mohli Európanom pripomínať aj v čase nášho predsedníctva v Rade EÚ, ktoré sa väčšinou považuje za vyvrcholenie našich novodobých politických dejín.

Samotný Vajanský sa však až trikrát dostal nespravodlivo do väzenia za obhajobu našich najzákladnejších práv, nevraviac, že jeho otec obdobne

dvakrát „sedel“, ako významný politický väzeň generácie štúrovcov, na ktorých idey jeho syn dôsledne nadviazal v početných textoch i polemikách voči mnohým odporcom. Našťastie obaja vydali aj skvelé väzenské spomienky, ktoré sú učebnicami našich základných hodnôt i slobôd, bez ktorých by sme neboli tým, čím sme. Vajanský zaznamenal „Politický proces 28 Slovákov a Sloveniek pre búrenie“ pred súdmi v B. Bystrici a Martine. „Väzenské rozpomienky zo svojho jednoročného segedínskeho a trimesačného bansko-bystrického väzenia“, mu mohli vydať iba Slováci v Pittsburgu v roku 1903. Za článok Neustávajme, ktorý bol kritikou maďarskej odnáródňovacej politiky, ho v tom istom roku odsúdili do väzenia vo Vacove. „Listkový denník“, ktorý si tam písal, sme však dodnes nepublikovali. Z politických textov je najznámejší jeho rozhorčený článok v Národných novinách Hyenizmus v Uhrách, za ktorý prvýkrát sedel v roku 1893! Oprávnené revoltovať, že uhorskí žandári nepovolili stovkám Slovákom i jeho rodine slávnostné odhalenie pomníka otcovi Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi na cintoríne v Hlbokom.

Hoci textov a polemík o diele Vajanského sme vydali viacero, najmä o jeho literárnej činnosti, jeho fundamentálna politická publicistika nie je dodnes primerane odreflektovaná a dostatočne docenená. A kým sa zmôžeme na nejakú knihu, film, divadelnú inscenáciu, či aspoň na nejaký medailón o ňom v rozhlase a televízii, mohli by sme si aspoň prelistovať v ostatnom vydaní z jeho diela „Koreň a výhonky. Články“ v Knižnici slovenskej literatúry z roku 2008. A vydať by sme mohli nedávnu skvelú drámu faktu o ňom od vynikajúceho rozhlasového publicistu Emila Benčíka pod názvom „Uväznený vietor“, z knižného cyklu Králi ducha. Je nielen o čiernych dňoch v živote Vajanského, ale aj o točoročných jubilatách Jankovi Kráľovi a nesmrteľnom Oravčanovi Hviezdoslavovi.

Viliam Jablonický

Prešla nemeckým i komunistickým peklom

Pokračovanie z 1. strany

Mamka bola učiteľka, ja som bola učiteľka a aj môj syn bol učiteľ. Asi najviac sa na nás prejavili schopnosti pre túto profesiu. V Spišskej Novej Vsi sme bývali štyri roky, potom otca preložili do Nitry. Mamka sa musela rozlúčiť so svojou veľkou kamarátkou, manželkou verejného notára Ladislava Štefánika, brata Milana Rastislava Štefánika. Obaja boli mojimi krstnými rodičmi.

Ako sa rodina zmierovala s jeho predčasnou smrťou?

Veľmi zle. Okamžite vedeli, kto bol príčinou jeho smrti, kto si kúpil doktorát. No, pán Beneš predsa. Môj krstný otec bol veľký vtipkár, sympatický, solídny človek. Bývali v Spišskej Novej Vsi neďaleko Reduty, dnes je na tom dome pamätná tabuľa Albertíny Štefánikovej, matky M.R. Štefánika.

Spomínali ste, že vás krstný otec v súvislosti so smrťou Štefánika napísal niekoľko listov Masarykovi. Dostal aj nejakú odpoveď?

Žiadnu.

Aké boli vaše profesionálne začiatky?

Skončila som štúdium v levočskom učiteľskom ústave a prvé dva mesiace som učila v Ľubici. Mali sme však riaditeľa Rerka, ktorý mal staršiu ženu a rád obťažoval mladé učiteľky. Mala som 18 rokov, pri jednom pokuse som mu strelila zaucho a povedala som o tom môjmu starému otcovi. V tom čase bol senátorom. Do školy prišla kontrola a mňa preložili učiť do ústavu pre hluchonemých v Prešove. Učila som tri roky, keď s približovaním frontu ústav dočasne zrušili. Odišla som k tete Milke do Nemeckej Ľupče (dnes Partizánska Ľupča). Tam som mala kamarátku Hanu Královú.

Čo ste tam robili?

Išli sme spolu s chlapmi do hôr na Lužno, kde som šila, varila kávu s brómom, aby chlapi neboli veľmi temperamentní. Z kameňov sme vytvárali dupľované písmená a medzi ne sme kládli čečinu. Tú sme poliali benzínom, aby parašutisti vedeli, kam majú skákať. Jedného Francúza odniesol vietor

Darina Nevická Foto Eva Zelenayová

do Partizánskej Ľupče a zachytil sa na kostolnej veži. Dole išli Nemci v tankoch, no nezbadali ho. Potom som z toho padáka mala blúzku.

A počas prvej Slovenskej republiky ste tiež učili?

Áno.

V tom čase sa na školách učilo o Štefánikovi?

Učilo, ale tiež nie svätá pravda. Nepovedala sa celá pravda. Iba toľko, že zomrel, lebo lietadlo havarovalo. Ale prečo havarovalo, to nie.

Vy ste presvedčená, že ešte žil, keď dopadol na zem a tam ho zastrelili?

Áno. Vojaci.

A máte to z vierohodných zdrojov?

Viem to od krstného otca. A viem aj to, že generálsku uniformu, ktorú mal M. R. Štefánik pod kombinézou, ušili nanovo, lebo pôvodná bola prestrelená.

Po vojne nastúpil nový režim a o Štefánikovi sa v školách takmer nehovorilo. Nevnímali ste to ako krivdu?

Učila som na prvom stupni a musím sa priznať, že som bola zlou učiteľ-

kou. Neriadila som sa príkazmi. Učila som tak, ako som povedala, Štefánik zomrel kvôli Benešovi. Preto sa o ňom za prvej Česko-Slovenskej republiky nemohlo učiť.

Čo pre vás znamenal Štefánik? Niektorí historici tvrdia, že bol čechoslovakista.

Heeej??? (Smiech.) Pohovorí sa všeličo, ale to nie je pravda. Milan Rastislav Štefánik nebol čechoslovakista, ani môj krstný otec Ladislav Štefánik nebol čechoslovakista a ani ich matka Albertina nebola čechoslovakistka. To je absolútny nezmysel.

Už ste spomínali, že počas vojny ste sa presunuli do Partizánskej Ľupče. Tam ste prečkali vojnu?

Nie, vrátila som sa do Kežmarku, kde sme v tom čase už bývali. Ale moja teta si liečila astmu v Tatrách a prišla s takou správou, že Nemci berú všetky ženy do 50 rokov. Front sa blížil, tak sme sa išli ukryť do Beníc. Ale kúria bola obsadená Nemcami, v záhrade boli guľomety, uchýlili sme sa teda v dome jedného gazdu, čo robil u strýka na poliach. Bola som tam 17 týždňov s bratom Dušanom. Jedli sme len vtedy, keď nám teta niečo poslala. Brat robil spravodajcu a raz večer sa otvorili dvere a dvaja Nemci s pištoľou, v strede dôstojník. Pýtal sa, kde je Dušan Benický. Zobrali ho. Von sa dostal tak, že službukonajúcemu Nemcovi povedal, že ho pustili, lebo ho omylom zavreli. On mu uveril. Vtedy Nemci popravili Koršovú, manželku žandárskeho veliteľa v Povstaní, druhá mala byť moja priateľka Hana Králová a tretí môj brat. Nestihli to.

Mali ste dramatickú mladosť.

A keď vám poviem, ako som sa vydávala... Brat Eleny Štefánikovej, mojej krstnej mamy, mal manželku o hlavu vyššiu odo mňa. Požičala mi kostým, kamarátka blúzku a striebornú líšku, k tomu som si obula baganče a takto som išla pred oltár. Ženích mal oblečené moje nohavice a požičaný kabát. Keď sme odchádzali z ružomberského kostola, Nemci nás nechceli pustiť cez most ponad Váh, lebo bol podmínovaný. Napriek tomu sme

Vpredu Darina Nevická s bratom Dušanom v objatí krstného otca L. Štefánika. Foto archív

prešli a len čo sme boli na druhej strane vybuchol.

Po druhej svetovej vojne šľachta opúšťala Česko-Slovensko. Vaša rodina neodišla. Prečo?

Neviem.

A nemala rodina problémy po nástupe komunistického režimu?

Strašné. Mala som jediného brata, toho zavreli a ja som sa musela hlásiť na ŠtB trištvrte roka každý deň. Chceli odo mňa, aby som podpísala nejaký papier. Povedala som, nijaký papier nepodpíšem. Keď niečo budem vedieť, aj tak to prídem povedať. Informovali ma, že v nemocnici by mal byť operovaný jeden kňaz. Zašla som za ním a varovala som ho, že ide po ňom ŠtB. Ďalší kňaz učil náboženstvo, tomu som tiež povedala, aby si dával pozor. Keď sa ma potom pýtali, čo som zistila, tak som povedala, že som bola za tým farárom a povedal mi, že netreba povedať všetko, čo prinesie slina na jazyk.

V albume máte fotografiu, na ktorej ste s pani Helenou Kordovou a jej synom. Odkiaľ ste sa poznali?

Z Kežmarku. Boli sme priateľky. Jej starý otec Karpiak mal hotel a kaviareň v Kežmarku. Tam sme sa stretávali. Potom sa vydala za kapitána Kordu, ktorý bol vojakom z povolania. Počas vojny a Povstania velil vojsku a povstalcov v Banskej Bystrici. Nemci ho zaistili. Po návrate z Nemecka ho

krajania vo Vrútkach víтали ako hrdinu. No v roku 1949 ho zatkli, mučili a odsúdili na doživotie. Po roku aj jeho manželku. Ju odsúdili na 14 rokov. Vo väzení opatrovala dnes blahoslavenú Zdenku Schellingovú. Po desiatich rokoch väzenia ju pustili a v roku 1968 ušla do Anglicka. Kordu strašne mučili, postavili ho do suda s vápnom a liali vodu, takže vápno hasili na jeho tele. Neprežil to. Zomrel vo väzení v roku 1958. Helenka sa v Londýne vydala za nejakého Angličana spriazneného s kráľovskou rodinou, no čoskoro zasa ovdovela. Vrátila sa na Slovensko po roku 1989. Jej syn Sergej žije s rodinou v Londýne.

Váš brat sa dostal z rúk Nemcov. Ale čo sa stalo s vašou priateľkou Kráľovou?

Nemci ju obvinili zo špionáže, mučili ju, prepichli jej jazyk, uši, strhli nechty a mali ju popraviť, ale nestihli. No po vojne ju naši odsúdili na štrnásť rokov väzenia. Bola som sa raz na výročie oslobodenia pozrieť na vyznamenávanie účastníkov odboja. Vyznamenanie dostala len jedna pani, ktorá v čase povstania mala desať rokov a jej zásluhou bolo to, že v ich dome prespal dve noci kapitán Ján Nálepka. Bola som z toho zhnusená a rada, že som do spolku protifašistických bojovníkov nevstúpila. Lebo keď som tam prišla a videla tú spoločnosť, došlo mi, že tam nepatrím.

Kedy sa vám najlepšie žilo?

Za Slovenska. Boli sme slobodní, mohli sme robiť, čo sme chceli. Tisa nemali popraviť. Keď ho prvýkrát popravili, spadol, v ruke mal krížik. Tak popravu zopakovali, čo je neprípustné.

Ste aktívnou pozorovateľkou politického života. Čo si myslíte o našej súčasnosti?

Nepoznám našich politikov, ale som zhrozená z toho, ako vo mne Matovič dokázal vzbudiť nenávisť. Nikdy som nepoznala tento stav, vždy som ľuďom vyšla v ústrety, bola som celkom empatický človek. Čo však on vyvádza, ako sa správa v parlamente, to je blázon, nie politik. A štrajkujúce učiteľky by som všetky prepustila. Bez jediného centa. Tiež som učila, mala som plat 300 korún a vajce nestálo desať halierov. Ale takto traumatizovať spoločnosť? Osobne som tiež proti prílevu emigrantov. Veď tu sa ledva žije, ľudia nestačia zabezpečiť svoje rodiny a my im máme financovať ich pohodlný život?

Ste učiteľkou, ako sa pozeráte na nové trendy v školách. Na zavádzanie spoločenskej korektnosti, čo neznamena nič iné, len praktizovanie rodovej rovnosti.

To je najväčšie svinstvo, akého sme sa dopustili vo výchove detí. Je to obraz spoločnosti bez morálnych kritérií a z toho nemôže vzísť nič dobré.

Eva Zelenayová

Darinka s bratom a rodičmi. Foto archív

Zhromažďovať roztratených

Pri pohľade na tisícročné slovenské dejiny sa nedá nevidieť, že to bolo niekoľko Bohom požehnaných slovenských kňazských generácií, silných nie počtom, ale duchovne, mravne a intelektuálne, ktoré hýbali osudmi národa a na stáročia poznačili chod jeho dejín: od cyrilometodských učeníkov svätého Gorazda a sedmopočetníkov, cez bernolákovcov, hlinkovcov až po novodobých sedmopočetníkov, generáciu dnešných deväťdesiatnikov, ktorá po tieto roky pred našimi očami odchádza k Pánovi a do ktorej radov patril aj otec arcibiskup Dominik Hrušovský.

Hoci sa Dominik Hrušovský narodil slovenským rodičom na Slovensku a po celý život zostal povedomým Slovákom, väčšinu svojho požehnaného života prežil v cudzine. Už v detstve trávil mesiace so svojimi rodičmi na poľnohospodárskych prácach v Rakúsku, ako gymnazista počas maďarskej okupácie žil síce doma, ale predsa v cudzom štáte a od roku 1946, temer pol storočia, prerušného iba krátkym pôsobením na Slovenskej katolíckej misii vo Francúzsku, vo svojej adoptívnej vlasti v Taliansku. Ako by ho Pán Boh už od mladosti pripravoval na dve najväznejšie poslanie, ktoré mu neskôr zveril – na poslanie rektora Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme a vedúceho duchovnej služby, neskôr biskupa pre Slovákov v zahraničí a – teda aj môjho duchovného otca a pastiera.

Dominik Hrušovský patril k zakladateľskej generácii Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, jedného z najväznejších plodov slovenského génia novodobých čias. Od roku 1966 v ňom pôsobil ako zodpovedný redaktor *Hlasov z Ríma* a od jari 1973 do konca roku 1992 ako riaditeľ a s ústavom a jeho poslaním zostal po celý život priam bytostne zrastený. Toto poslanie vyjadrovalo už meno ústavu, svedčiace o tom, že duchovné dedičstvo sv. Cyrila a Metoda bolo na jeho pôde vždy „*pravidlom života a povedomým programom každodennej práce*“, ako sa vyjadril Ján Pavol II. počas svojej návštevy ústavu v novembri 1981.

Na prvom mieste to bola úloha vychovávať pre slovenský národ doma i v diaspore budúcich kňazov. Slovenské gymnázium a malý seminár pri ústave pripravili do života desiatky intelektuálne a mravne ušľachtli-

lých mladých mužov, z ktorých sa stali nielen laickí vzdelanci, ale aj početní kňazi a rehoľníci. V čase, keď na Slovensku nesmela vychádzať katolícka tlač, pripravilo v ústave pôsobiace vydavateľstvo vyše troch miliónov slovenských knížiek a vydávalo viaceré tituly časopisov, ktoré po desaťročia šírili vieru a poznanie a sprostredkovali medzi slovenským a univerzálnym duchovným, kultúrnym a vedeckým svetom. Na pôde ústavu sa pripravovali poslovenčené liturgické knihy, ktoré zásadným spôsobom prispeli k uskutočneniu liturgickej reformy Druhého vatikánskeho koncilu v slovenskej jazykovej oblasti. Ústav sa stal duchovnou oázou pre tisíce slovenských pútnikov, ktorí prichádzali do Večného mesta a na pôde ústavu nachádzali kus domova a získavali nespočetné duchovné dobré.

Jedným z najväznejších poslaní ústavu bolo byť centrom duchovnej služby pre Slovákov v emigrácii. Po smrti Štefana Náhaliku, prvého delegáta povereného Svätou stolicou duchovnou správou Slovákov v zahraničí, prevzal Dominik Hrušovský v júni 1975 aj túto pastoračnú úlohu, ktorej dôležitosť zvýraznil Ján Pavol II., keď ho na sviatok Zjavenia Pána roku 1983 osobne vysvätil za biskupa. Ako biskupské heslo si nový titulárny biskup tubijský zvolil slová žalmu 147 *Dispersos congregare*: teda ako roztratených synov Izraela chcel zhromažďovať všetkých slovenských veriacich roztratených po celom svete.

Na biskupskej vysviacke v svätopeterskej bazilike sa zúčastnili stovky Slovákov z celého sveta vrátane piatich slovenských biskupov v zahraničí. Bolo tvrdou obžalobou československého komunistického režimu, že nesmela byť prítomná ani staručká mamička nového biskupa ani nikto z biskupov na Slovensku, ktorých bolo vtedy menej než slovenských biskupov v zahraničí. Ako svoju rodinu preto nový biskup predstavil Svätému Otcovi zástupcov svojej duchovnej rodiny – veriacich zo slovenských misií v zahraničí. Pražský komunistický režim dokázal zraniť srdce, ale nedokázal zlomiť biskupa, ktorý vedel, čo Slovákom pri návšteve Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme v novembri 1981 pripomenul aj Ján Pavol II., že „*kríž sa vznáša nad dejinami nášho národa. Nie*

preto, aby sme plakali, ale preto, aby sme si vždy uvedomovali, že v kríži je sila, v kríži je víťazstvo.“ V homílii počas slávnosti na pôde ústavu na druhý deň po vysviacke v tomto duchu povedal: „*Nedáme a nesmieme dať tým, čo po nás šliapu, zadostúčenie, že sa budeme pred nimi zvíťazť. Boh je s nami a Boh nakoniec zvíťazí!*“

Popri pastoračných a nábožensko-kultúrnych úlohách v užšom zmysle plnil Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda pod vedením Dominika Hrušovského i ďalšie neoceniteľné historické poslanie: v čase, keď bola Katolícka cirkev na Slovensku vystavená perzekúcii komunistického režimu a národ žil bez slobody i vlastného štátu a pre svet neexistoval, bol „*ohniskom slovenského života*“ (Pavol VI.) na druhej strane železnej opony, tlmočníkom jeho túžob i starostí, sprostredkovateľom poznatkov o jeho dejinách a kultúre a jeho hlasom v Ríme a v univerzálnej Cirkvi, a zároveň sprostredkovateľom vedomostí o zásadných udalostiach v svetovej Cirkvi pre domov, supľujúc tak aj úlohy, ktoré by za normálnych okolností boli mali plniť diplomatické či kultúrne zastupiteľstvá, vedecké inštitúcie a médiá, aké však vtedy Slováci v Ríme nemali. Ústav sa stal aj neoficiálnou, ale veľmi efektívnou platformou pre spoluprácu so Svätou stolicou v slovenských cirkevnopolitických otázkach, plniac tak v mnohom úlohy, ktoré by v slobodných pomeroch bola plnila slovenská biskupská konferencia. Osobitne sa angažoval pri riešení otvorených cirkevnopolitických otázok, najmä uskutočnenia dávnej túžby slovenských katolíkov – ustanovenia slovenskej cirkevnej provincie. Na tomto poli vykonal Dominik Hrušovský neoceniteľnú službu Cirkvi a národu ako riaditeľ Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda i ako predseda náboženského odboru Svetového kongresu Slovákov, ktorý viedol od generálneho zhromaždenia v Ríme v roku 1975. Jeho podpis niesli početné memorandá určené pápežovi a Štátnemu sekretariátu, ktoré prosili najvyššiu cirkevnú autoritu o skoré usporiadanie cirkevných pomerov na Slovensku a o erigovanie samostatnej cirkevnej provincie, aj keď vedeli, že to nebola Svätá stolica, ale pražský komunistický režim, ktorý realizácii tohto cieľa bránil. (...)

Hoci biskup Hrušovský žil v Ríme,

Dominik Hrušovský mal k pápežovi Jánovi Pavlovi II. blízko.

Foto archív E. Zelenayovej

Cirkev i národ tvorili v jeho očiach a srdci vždy jednotu, ktorá nepoznala hranice. (...) Neprekvapuje preto, že pád komunizmu a otvorenie hraníc okamžite nasmerovalo Hrušovského pohľad na Slovensko. Po presťahovaní gymnázia i vydavateľstva do

vlasti ukončil svoj mandát aj rektor Hrušovský, ktorý sa vrátil do domoviny prakticky súčasne so vznikom druhej Slovenskej republiky, aby sa stal pomocným biskupom Trnavskej arcidiecézy a generálnym tajomníkom novovzniknutej Konferencie sloven-

ských biskupov. Slovensko, ktoré našiel, bolo však iné než to, ktoré po desaťročia nosil vo svojom srdci a pripravilo mu radosťné chvíle, ale i bolesti.

V roku 1996 ho Ján Pavol II. povolal do diplomatických služieb Svätej stolice a ako apoštolského nuncia vyslal na neľahký post do postsovietskeho Bieloruska. (...) Po odchode na odpočinok v roku 2002 začas zotrval v Ríme. (...) Srdce ho ťahalo domov, preto sa napokon v tichosti presťahoval najprv do rodnej obce a potom do Nitry. Nech dobrotivý Boh odmení otca biskupa Viliama Judáka za to, že ho prijal, i všetkých tých, ktorí sa o neho starali počas jesene jeho života, a nech otvorí oči i srdcia národu, službe ktorému arcibiskup Dominik Hrušovský zasvätil celý život, aby si dokázal uchovať tie hodnoty, pre ktoré jeho arcibiskup žil: vieru v Boha a lásku k národu.

Emília Hrabovec

Svedectvo jednej generácie

Pokračovanie z 8. strany

A v hĺbke jeho srdca možno ležala rečnícka otázka: „Vrátim sa ešte?“

Nedávno sme si pripomenuli 17. júl 1992, onedlho si pripomenieme 1. september 1992 a 1. január 1993, pamätné dni nášho národa a nášho obnoveného štátu, ktorému predchádzal 16. a 17. november 1989, 30. október 1968, 18. apríl 1947, 14. marec 1939, 30. október 1918, 6. a 7. jún 1861, 19. september 1848.

Dnes sú slovenskí kresťania, katolíci, rímski i grécki, evanjelici, kalvíni a ďalší i neveriaci slobodní, lebo Slovensko je opäť slobodným štátom, samostatnou republikou, pretože väčšina Slovákov si konečne uvedomila pravdivosť Štúrových slov, ktorý už v 19. storočí svojim rovesníkom vstúpil do mysle, že na to, „aby sme mohli obsadiť a zaujať miesto, aké nám podľa našich síl a schopností patrí, musíme sa raz navždy vymaniť spod neznesiteľného cudzieho jarma a získať si štátnu samostatnosť, lebo národ, ktorý je v otroctve, ruky má pviazané, ducha stiesneného a naveky ho ohrozuje nebezpečenstvo, že prvej či neskoršie zahynie“.

Splnil sa tak nielen Štúrova predstava, ale aj túžba všetkých poctivých Sloveniek

a Slovákov ísť „verní sebe, svorne napred“ samostatným, svojským životom slovenským, ako to do srdca i myslí zasa svojho pokolenia vstúpil prvý prezident Slovenskej republiky, katolícky kňaz Dr. Jozef Tiso.

Som rád, že sa aj katolícky kňaz Dominik Hrušovský dožil chvíle, keď sa začíná naplňovať zmysel slovenských dejín, ktorým nie je nič inšie než „túžba po spravodlivosti“. Pre neho a pre mnohých z nás, ktorí sme žili v dobrovoľnom vyhnanstve, lebo sme odmietali slúžiť svetu klamstva, nenávisť a triedneho boja, borba za obnovu kresťanských ideálov, ľudskej dôstojnosti Sloveniek a Slovákov a štátnej samostatnosti Slovenska sa stala zmyslom života. (...)

Dominik Hrušovský je ten slovenský kňaz, ktorý dobudoval Slovenský ústav svätých Cyrila a Metoda v Ríme, dielo o ktorom v roku 1993 prvý predseda vlády druhej Slovenskej republiky Vladimír Mečiar povedal, že tamojší slovenskí kňazi „urobili niečo, čo je viac ako je dĺžka ľudského života ... dielo, ktorého prínos pre celé slovenské národné spoločenstvo plne pochopia a docenia azda len budúce pokolenia Sloveniek a Slovákov“. (...)

Vďaka Dominikovi Hrušovskému, za jeho autentickú lásku k Bohu, ku Katolíckej

cirkvi a jej viditeľnej hlave, za oddanosť slovenskému národu, za príkladnosť jeho kňazského povolania, za vernosť géniu loci jeho diecézy, za pochopenie ľudských slabostí, za vzácne kňazské skúsenosti, za neprekonateľnú štedrosť voči mladej slovenskej generácii, „držiteľke rána“, jedinej to nádeji nášho obnoveného štátu. Kiež predstavitelia nášho obnoveného štátu ho budujú a vedú tak, aby Slovensko opäť bolo krajinou viery, domovinou lásky, vlastou nádeje, aby sa ľudia v Slovensku viac nemuseli báť o plnohodnotný a zmysluplný život žitý vo viere, láske a nádeji v Boha, aby preto z tejto krajiny nikto viacej nemusel utekať a aby všetci cítili, že Slovensko je tá zem, ktorú nám daroval Boh, a že tu spolu tvoríme jedno spoločenstvo, spoločenstvo kresťanské, národné, občianske.

S celou slovenskou pospolitosťou, ktorá kňaza Dominika Hrušovského z Veľkej Mane poznala, a to doslova na všetkých poludníkoch a rovnobežkách našej planéty, hovoríme so svätým Hieronymom: „Je veľkou bolesťou, že sme ho stratili, ale my Ti, Pane, vďačíme za to, že si nám ho dal, vlastne, že nám ho stále dávaš, pretože ten, kto sa vracia k Otcovi z domu neodchádza.“ (Ep. 85, 1.).

Jozef M. Rydlo

STALO SA

1. septembra 1950 ministerstvo národnej obrany zriadilo prvé Pomocné technické prápory (PTP). Boli to vlastne tábory nútených prác pre „politicky nespoľahlivé a asociálne osoby“, za aké komunistický režim považoval najmä kňazov, rehoľníkov, bohatších sedliakov, bývalých podnikateľov a slobodnejšie zmýšľajúcu inteligenciu. Do ich zrušenia v r. 1954 prešlo nimi zo Slovenska 5 500 osôb. Niektorých tam protiprávne držali aj celé štyri roky.

1. septembra 1992 schválila SNR Ústavu Slovenskej republiky. Pred hlasovaním zasadaciu miestnosť demonštratívne opustili poslanci za MKDH a Spolužitie, poslanci za KDH hlasovali proti. Za ústavu hlasovalo 114 prítomných poslancov, 16 bolo proti a 4 poslanci sa zdržali hlasovania.

4. septembra 1944 minister národnej obrany SR generál F. Čatloš ušiel do Banskej Bystrice a dal sa k dispozícii vedeniu československého vojska. To ho odovzdalo veliteľovi ruskej partizánskej brigády A. S. Jegorovi, ktorý ho 14. septembra spolu s generálom J. Turanom deportoval do ZSSR. Tým sa otvoril prúd deportácií Slovákov do ZSSR, ktorý potom postihol niekoľko tisíc občanov SR.

6. – 7. septembra 1944 povstanci v Liptovskom Svätom Jáne v noci vyviekli 46-ročného katolíckeho farára Rudolfa Schedu z jeho fary a vo Svätajánskej doline ho hrozne mučili. (Sťahovali mu kožu zo živého tela, dokaličili mu údy a trýznili ho, kým v strašných bolestiach neskončil.) Podobným spôsobom boli počas povstania partizánmi a povstalcami zavraždení katolícki kňazi: Anton Šalát, farár v Hájnikoch, Ján Nemec, farár v Lieskovci pri Humennom, klerik Imrich Teplan, študent 5. ročníka bohoslovnia.

14. septembra 1947 poverenie vnútra (Mikuláš Ferjenčík) oznámilo, že v Žiline bolo odhalené veľké sprisahanie proti republike. Zastihli 707 osôb, všetko bývalých členov HSLS. Išlo o tri rozličné skupiny: žilinskú (Tisove pohotovostné oddiely), do ktorej sa integrovali aj skupina novozámocká a banskoštiavnická (pplk. Šmigovského); druhú skupinu tvorili odbočky Slovenského akčného výboru založeného v zahraničí Dr. F. Ďurčanským; tretia skupina pozostávala z osôb, ktoré zastávali dôležité funkcie v štátnom a hospodárskom aparáte Slovenska. Obvinili

ich, že chceli obnoviť Slovenský štát a pripravovali atentát na prezidenta Beneša. O niekoľko dní neskôr povereník vnútra M. Ferjenčík však vyhlásil, že nebol zhabaný nijaký materiál, ktorý by potvrdil prípravu atentátu na prezidenta.

15. septembra 1950 po tretíkrát uväznili spišského biskupa Jána Vojašáka.

16. septembra 1950 Najvyšší súd v Prahe reformoval rozsudok Štátneho súdu v Bratislave proti skupine Púčik a spoločníci zo dňa 21. mája 1949 drastickým zvýšením trestov. Albert Púčik, Anton Tunega a Eduard Tesár dostali trest smrti. Ľudovít Gálik doživotie.

21. – 25. septembra 1945 sa pred Národným súdom v Bratislave konal proces proti veliteľovi nitrianskej posádky pplk. Janovi Šmigovskému, pretože neprešiel so svojou posádkou na stranu povstalcov, ale zostal verný svojej prisaha Slovenskej republiky. Odsúdili ho na smrť zastrelením a 9. októbra rozsudok vykonali.

30. septembra 1938 sa Československá vláda podrobila diktátu Mnichovskej dohody.

ČSR stratila približne jednu tretinu svojho územia i obyvateľstva. Tým sa začal rozklad česko-slovenského štátu.

Koncom septembra 1946 Dr. Juraj Šujan, ktorý bol obžalobcom v procese proti Jozefovi Tisovi, vo svojich spomienkach zaznamenal, že na stretnutí všetkých predsedov senátov Národného súdu a prokurátorov Úradu obžaloby predseda Národného súdu Dr. Igor Daxner povedal: „Aby ste to všetci vedeli: Bol som spolu s niekoľkými predstaviteľmi odbojových zložiek na návšteve u p. prezidenta Dr. Beneša v Topoľčiankach. Keď sme už boli na odchode, požiadal som ho, aby som mohol u neho ešte pobudnúť ako predseda Národného súdu. Dôverne som sa ho opýtal, ako sa díva na Tisov prípad. Otvorene mi povedal: Tiso musí visieť. Hovorím vám to preto, lebo aj medzi nami sú takí, ktorí si prajú iný koniec“ (Rukopis Spomienky obžalobcu, s. 60 – 61).

V septembri 1948 boli pri preverovaní študentov tisický mladých ľudí protiprávne vylúčené z vysokoškolských štúdií pre svoj triedny pôvod, politické alebo náboženské presvedčenie. Zaznávanie pozitívnych i ľudských práv sa stávalo normou nového režimu.

S jubilantmi v Nitre

Na snímke sprava Mária Škorecová, Agátka Fišerová, Miroslav Sarvaš, Alžbeta Loudová a Ivan Liday.

Foto archív

Aj takto sa stretávame v kancelárii našej organizácie pri životných jubileách našich členov. V minulých dňoch sme si zaspomínali na chvíľky milé aj tie horšie, a hlavne, ako tie roky plynú... Ďakovali sme za to, že ešte sú medzi nami politickí väzni komunizmu a že sa ešte môžeme, kto teda môže, sa takto spolu stretávať. V ostatných dňoch to bolo stretnutie s jubilantmi: **91-ročným Miroslavom Sarvašom a jeho dcérou Máriou Škorecovou, ktorá je tiež našou členkou, 70-ročnou Agátkou Fišerovou a 84-ročným Ľudovítom Lenártom.**

Na našej malej slávnosti sa zúčastnili členovia regionálnej organizácie Janka Verešová, Ivan Lydai a predsedníčka Alžbeta Loudová. (al)

PRIPOMÍNAME SI

V septembri si pripomínáme významné životné jubileá týchto našich členov a priaznivcov. Spomínáme aj na tých, ktorí sa tejto slávnosti nedožili.

60 rokov

Michal Vacula, Nitra 3.9.1956
Anna Benčatová, Banská Bystrica 29.9.1956

70 rokov

Mária Mistriková, Brezno 20.9.1946
Ľudmila Lapáková, Čhtelnica 16.9.1946

75 rokov

Ing. Anna Bednárová, Žilina 14.9.1941

80 rokov

Ľudmila Bátorová, Veľké Chlievany 18.9.1936
Marian Sprušanský, Popudinské Močidlany 4.9.1936
Radomír Žingor st., Martin 20.9.1936
Mária Oreská, Malacky 5.9.1936

82 rokov

Melánia Mesárošová, Abrahám 2.9.1934

Helena Laurinčíková, Mokrad 6.9.1934

Jela Zajacová, Martin 8.9.1934

83 rokov

Helena Stoklasová, Smižany 19.9.1933

85 rokov

Terézia Suchánková, Ladomerská Vieska 2.9.1931

Marta Dammová, Bratislava 5.9.1931

Mária Labudová, Hrabušice 5.9.1931

Ervín Blažíček, Malacky 28.9.1931

86 rokov

František Kalafut, Bratislava 12.9.1930

92 rokov

Margita Kurtová, Trnava 19.9.1924
Melánia Reichbauerová, Pezinok 10.9.1924

93 rokov

Mária Dobišová, Čierny Balog 8.9.1923

Jubilantom srdečne blahoželáme

PRISPELI NA ČINNOSŤ

RNDr. Jozef Kollár, Šaľa 1 500 EUR
JUDR. Peter Brňák, Bratislava 100 EUR
Anna Vojtkovičová, Žilina 30 EUR
Ladislav Nebus, Trenčín 30 EUR
Anna Hríbiková, Svidník 20 EUR
Ing. Ján Brodňanský, Košice 10 EUR
Anton Selecký, Bratislava 10 EUR
Emília Gajdošová, Hlohovec 50 EUR
Ing. Anton Ondrejka, Bratislava 26 EUR
MUDr. Dagmar Pechová 10 EUR
Ing. Ján Litecký Šveda, Bratislava 50 EUR
Ján Košiar, Bratislava 50 EUR

Darcom vyslovujeme úprimné poďakovanie

AKTIVITY PRESEDNÍCTVA PV ZPKO

■ **Organizácia PV ZPKO** zaslala list ministrovi školstva SR, ako reakciu na nezariadenie návštev miest komunistických zločinov do vyučovacieho procesu. List v plnom znení uverejňujeme na tretej strane.

■ **Podpredseda PV ZPKO Rafael Rafaj** sa zúčastnil na konferencii ministrov spravodlivosti Európskej únie. Stretnutie sa konalo pri príležitosti Európskeho dňa pamiatky obetí totalitných režimov.

■ **Predseda PV ZPKO Ján Litecký Šveda a duchovný organizácie a podpredseda medzinárodnej organizácie politických väzňov INTERASSO Ján Košiar** sa 9. augusta zúčastnili na odhale-ní pamätníka hraničiarimi zversky zavraždeného nemeckého študenta Hartmuta Tautza pri pokuse o ilegálny prechod cez československú štátnu hranicu.

Viac na str. 7 a 16

Výzva

Vážení členovia PV ZPKO, sympatizanti, priatelia. Naša organizácia dlhodobo zápasi s neštandardnou situáciou, keď pripravuje plány svojej činnosti bez krytia finančnými prostriedkami. Nedostatok peňazí nás núti obrátiť sa na Vás s výzvou o pomoc. Vydávanie Svedectva nie je ďalej možné zabezpečiť z prostriedkov štátnej dotácie, preto sa obraciame na Vás s prosbou, vyhladať vo Vašom okolí potenciálnych sponzorov nášho časopisu. Ak nebude vychádzať, akoby sme stratili nástroj prezentácie vlastného jestvovania. Azda neprávni by sa tomu aj potešili. Veríme však, že sa nájdú podporovatelia ideálov, za ktoré sme trpeli, a ktoré hodlame aj naďalej chrániť a obhajovať. Zájemcovia o pomoc pre naše Svedectvo môžu poslať svoj príspevok na číslo účtu: SK74 3100 0000 0040 0012 8109, BIC: LUBASKBX, alebo sa kontaktujte na tel. číslach 0905 737 790 a 0902 199 429. Darcom úprimne ďakujeme.

Vedenie PV ZPKO a časopisu Svedectvo

ROZLÚČILI SME SA

† Vo veku 83 rokov, 29. mája 2016, zomrela v Zlatých Moravciach dlhoročná členka Regionálnej organizácie PV ZPKO v Nitre **Emília SOBOTOVÁ**. Rodina túto správu neoznámila a tak predsedníčka pobočky vyslovila poľutovanie, že sa jej pohrebu členovia PV ZPKO nezúčastnili.

† Vo veku 93 rokov, 22. júna 2016, zomrel **Štefan DAŇO**, dlhoročný člen Regionálnej pobočky PV ZPKO Ilava-Považská Bystrica. Príbuzní úmrtie oznámili neskoro, preto sa pohrebného obradu členovia výboru nemohli zúčastniť.

† Vo veku 85 rokov, 8. júla 2016, zomrel **Ing. Ján OTČENÁŠ**, dlhoročný člen Regionálnej pobočky PV ZPKO v Ružomberku. Posledná rozlúčka sa konala 11. júla 2016 v Evanjelickom kostole v Palúdzke.

† Vo veku 90 rokov zomrel dlhoročný funkcionár Regionálnej pobočky v Topoľčanoch a jej zakladateľ **Rudolf MIŠEJE**.

Posledná rozlúčka sa konala 6. augusta 2016 na cintoríne v Bošanoch.

† Vo veku 89 rokov, 12. augusta 2016, zomrel **Pavol AMBRUŠ**, dlhoročný člen Bratislavskej mestskej pobočky PV ZPKO. Posledná rozlúčka sa konala 12. augusta 2016 o 12.30 hod. na cintoríne v Slávičom údolí.

† Vo veku 91 rokov, 10. augusta 2016, zomrel **Jozef ATALOVÍČ** z Červeníky, dlhoročný člen Regionálnej organizácie PV ZPKO v Trnave. Posledná rozlúčka sa konala 13. augusta 2016 na miestnom cintoríne v Červeníku.

† Vo veku 79 rokov, 23. augusta 2016, zomrela **Mgr. Eva RÝDZA**, dlhoročná členka Regionálnej organizácie PV ZPKO v Prievidzi. Posledná rozlúčka sa konala 26. augusta 2016 na miestnom cintoríne v Prievidzi.

Pozostalým vyslovujeme úprimnú sústrasť

Pripomínáme

Úradné hodiny v kancelárii Predsedníctva PV ZPKO v Bratislave na Obchodnej ulici č. 20 sú v pondelok a v stredu od 9.00 hod. do 13.00 hod.

Príhovor Jána Košiara, duchovného PV ZPKO a podpredsedu medzinárodnej organizácie politických väzňov komunistického režimu INTERASSO, ktorý nemohol odznieť v oficiálnom programe

Tautza roztrhali psy

Vážení ústavní a štátni predstavitelia, vážená pani Karola Tautz, vážená pani Neela Winkelmann, predsedníčka Platformy pamäte a svedomia Európy, vážená pani Neumann-Becker, štátna zástupkyňa spolkovej krajiny Sasko-Anhaltsko pre záznamy Štátnej bezpečnostnej služby bývalej NDR, vážený pán predseda Bratislavského samosprávneho kraja pán Pavol Frešo, vážený pán predseda Správnej rady ÚPN pán Ondrej Krajňák, členovia diplomatického zboru, zástupcovia politických strán, dámy a páni, bratia a sestry, milí politickí väzni!

Mám tu česť pozdraviť vás všetkých v mene medzinárodnej organizácie politických väzňov INTERASSO so sídlom v Berlíne, ktorá je tiež členom Platformy pamäte a svedomia Európy a osobitne od predsedu INTERASSO pána Christiana Fuchsa.

Po skončení II. svetovej vojny, ako viete, ľudia, žiaľ, desaťročia žili v čase studenej vojny a Európa, náš spoločný dom, bol rozdelený.

Tisíce ľudí v strednej a východnej Európe sa nezmierili s komunistickým mýtom o štátoch robotníkov a roľníkov, o živote v spoločnosti bez Boha, ktorý trval vyše 40 rokov. Takáto spoločnosť postavená na násilí mala veľa tragických stránok. Mnohí sa slobody nedožili, lebo zahynuli na popraviskách a vo väzniciach. Stovky ľudí zahynuli pri pokuse o útek na západ, do slobodného sveta.

Zišli sme sa tu dnes na 30.

výročie násilnej smrti **Hartmuta Tautza** (10. 2. 1968 - 9. 8. 1986), ktorý ako každý mladý človek túžil po šťastnom živote v slobodnej vlasti.

Hartmut Tautz, ktorý by sa dnes dožil 48 rokov, bol obeťou jednou z mnohých, ktoré boli zabitú, lebo tak rozhodli špičky komunistických strán v celom sovietskom bloku, ako aj v bývalom Česko-Slovensku. Niektorí bývalí mocipáni ešte dnes žijú. Žijú aj mnohí vojaci, ktorí vtedy strieľali a utečencov zabíjali, alebo pustili na nich zúrivých psov.

Z dokumentov poznáme aj mená psov, ktorí na smrť dohrýzli mladého Hartmuta. Volali sa Roby a Ryšo. Poznáme aj mená vojakov...

Vtedy platil rozkaz náčelníka Hlavnej správy Pohraničnej stráže a ochrany štátnych hraníc generálmajora **Antona Nemca** z roku 1985, ktorí vojaci základnej služby **Ivan Hirner** (1964) a **Oldřich Kovář** (1967) doslova splnili. Obidvaja, ako aj Hartmut Tautz, sú mladší odo mňa, a s veľkou pravdepodobnosťou Hirner i Kovář ešte žijú. Prosím ich, pre pokoj ich duše, aby dokázali poprosiť milosrdného Boha i Hartmutových príbuzných o odpustenie. Iste, oni konali len svoju povinnosť, ale tak argumentovali skoro všetci aj v Norimbergu.

Na nový Norimberg, ktorý by odsúdil komunistických zločincov, ktorí zapríčinili smrť mnohých, po slobode túžiacich ľudí, čakáme dodnes. Na slovenskú i českú generálnu proku-

ratúru boli podané stovky oznámení o zločinoch proti ľudskosti, ale odpovede dodnes neprišli.

Ako kresťania vieme, že Ježiš Kristus odpustil aj svojim vrahom, lebo nevedeli, čo činia a že milosrdný ale spravodlivý Boh bude mať posledné slovo.

Milý Hartmut, ja ťa prosím, v mene mojich spoluobčanov, vtedy vojakov, ktorí na teba pustili psov a neposkytli ti prvú pomoc, ja ťa prosím o odpustenie. A vám, milí príbuzní a priatelia, ďakujem, že ste nezabudli.

Problémy bývalých politických väzňov a obetí komunizmu sú vo všetkých týchto štátoch, ktoré dnes oslavujú 27 rokov pádu komunistickej totality, skoro všade rovnaké: Nezáujem súčasnej spoločnosti o ťažké a zložené obdobie komunistického teroru a útlaku, ktorý do roku 1989 vládol v krajinách pod hegemóniou ZSSR. Vieme totiž, aj keď sa o tom často nehovorí, že koniec studenej vojny a rozdelenia Európy bol otázkou dohody mocností. Ale vďaka Pánu Bohu aj za to, vďaka mu za to, že môžeme dnes slobodne cestovať, i že sme sa tu spoločne mohli zísť a vzdať hold tým, ktorí za našu slobodu položili svoje životy.

Dnes, keď odhaľujeme pamätnú tabuľu Hartmutovi Tautzovi, myslíme na všetky obeť komunizmu, ktoré svoje životy položili za slobodu, právo a lepší život. Milý Hartmut, česť tvojej pamiatke a večný pokoj a radosť tvojej duši.